

stvím a robotou. Teprve zrušením roboty a poddanství nastává u nás nové období hospodářského oživení, také na poli průmyslu a obchodu. To nastalo více než 30 roků po postavení prvního parního stroje v Čechách, který byl ovšem anglického původu.

Poválečný pomocný úvěr živnostenský.

JUDr. Václav Schuster.

I.

Otázka přechodu z válečných poměrů do mírových po ukončení války stoupající měrou zaměstnává odbornou veřejnost. Různé byly osudy jednotlivých vrstev obyvatelstva, výroby a obchodu za války. Přčetná jsou odvětví výrobní i obchodní, jimž válka přinesla konjunkturu skvělou, byť i konjunktura ta jednotlivým podnikatelem nebyla vždy stejnou měrou využítována. Přčetné závody mohly účastniti se válečné konjunktury toliko tím, že přispůsobily svou výrobu válečným potřebám nebo i zavedly výrobu novou, poptávce za války vyhovující. Prvotní výroba vesměs získala, jsou však rozsáhlá odvětví průmyslu a obchodu, kteráž válkou těžce utrpěla. Také jednotlivé vrstvy obyvatelstva postihla válka velmi nestejně. Mnohým, kteří přímo anebo nepřímo stali se účastnými zvýšených zisků, bylo snadno snášeti nastalou drahotu veškerých potřeb. Velikému celku spotřebitelstva, v první řadě městského, stává se však stoupající drahota břemenem den ode dne těžším. Střední živnostenský stav náleží k oněm třídám obyvatelstva, kteréž až na výjimky jednotlivců i celých skupin válkou utrpěly. Nekonečná řada řemeslníků, obchodníků a jiných živnostníků opustila své závody, aby konala svou vojenskou povinnost. Někde pokusila se manželka o další vedení závodu, někde postaráno bylo jinak o to, aby závody nebyly uzavřeny, leč ve mnoha případech nebylo nikoho, kdo by závod dále vedl, a závod často zanikl. I když závod nezanikl odchodem majitele, byl vážně ohrožen ve svém objemu a ve své prosperitě. Mnozí a mnozí z těch, kteří se vrátí, budou musit začítí znovu anebo za obtížnějších okolností, než závod opustili. Z poznání, že nutno jim poskytnouti ruky pomocné, vzniklo hnutí usilující o to, aby živnostníkům z války se vracějícím dostalo se vhodným způsobem podpory. Pokud jde o živnostníky, kteří ve válce utrpěli úraz, spadá péče o ně zároveň do celkové akce, k podpoře vojinů invalidních směřující. V četných případech však půjde o živnostníky, kteříž

nejdou invalidy tělesnými, nýbrž spíše invalidy hospodářskými. Již od počátku byl téměř jednomyslný názor, že pomoci nelze docílit subvencemi a dary, jednak proto, že tu není nikoho, kdo by byl s to v tak obsáhlé míře subvencí a darů poskytovat, jednak proto, že by to nikterak nebyl prostředek postačitelý, hospodářsky i morálně zdůvodněný a účelný. Tam, kde by byl požadován dar a kde jinaká forma pomoci neprospívá, jest zánik samostatné výdělečné existence neodvratný a nezbude nic jiného, nežli nastoupení jiné výdělečné dráhy, byť i v postavení mezdním anebo jinak závislém. Jen těm středostavovským existencím živnostenským, jež mají v sobě dosti síly k další činnosti a u nichž jest důvodná naděje, že jakožto samostatně činní živnostníci mohou býti zachováni, dlužno poskytnouti ruky pomocné, a to v podobě úvěru.

V Rakousku a v Německu, teprve později v Uhrách, počínaly se nejprve v odborných listech a veřejném časopisectvu vůbec, později i v odborné literatuře a ve sborech zastupitelských ozývati hlasy, aby vydatným způsobem poskytnuto bylo živnostnictvu z války se vracějícímu anebo jinak válkou utrpěvšímu úvěru pomocného. V Německu vedle časopisectva, odborné literatury a podnětů daných v říšském sněmu byl to zejména počín pruské vlády, jež přinesl pozitivní podklad pro řešení této otázky. Zúčastnění prusští ministři vydali dne 30. prosince 1915 vynesení, v němž prohlásili, že vláda jest zásadně ochotna zadávati veřejné práce a dodávky s blahovolným zřetelem k bývalým válečníkům a že chce jednotlivým provinciím pruským přikázati peněžní prostředky k účelu pomocného úvěru živnostenského, aby bývalí válečníci opětně mohli započítati samostatnou výdělečnou činnost. Předpokladem pro tuto pomoc pruského státu jest především, že jednotlivé provincie samy dají k dispozici přiměřené obnosy a že se zaváží pomocné úvěry státní, jež dlužno zúročiti, ve stejných ročních lhůtách spláceti. Aby bylo provinciím vykonávání tohoto úkolu usnadněno, promíne pruská vláda vrácení 15% z prostředků pruským státem poskytnutých. Stanovy pomocné válečné pokladny rýnské provincie staly se příkladem pro zřizování těchto pokladen v ostatních provinciích. Pomocná válečná pokladna rýnské provincie obdržela od provincie 3 mil. marek, od pruského státu rovněž 3 mil. marek, z kteréhožto obnosu předem bylo sleveno 15% na schodky a výlohy, a začala již s tímto základním jměním svou činnost. K součinnosti byla

přizvána zájmová zastupitelstva živnostenských stavů a úvěrní družstva živnostenská, jakož i obce a kraje městské i venkovské. Správu válečné pomocné pokladny vede zemská banka rýnské provincie. V Sasku přetvořen živnostenský společenstevní fond zároveň na fond válečný, a to tím způsobem, že obec, v níž živnostník pomocným úvěrem obdařený bydlí, stane se sama dlužnicí a musí se sama zavázati k zúročení a umoření zápůjčky. Obnosy zápůjček nesmějí však býti jednotlivým živnostníkům v obci usedlým poskytovány za těžších podmínek, nežli jaké se kladou obci samé. Z četných jiných návrhů a pokusů v Německu uvádíme zprávu obchodní komory lipské, zprávu obchodní komory drážďanské, jednání sjezdu živnostenských a řemeslnických komor říšskoněmeckých, hlavního svazu německých svépomocných družstev živnostenských, konferenci v říšském úřadě vnitra atd. Poněkud odchylnou jest úprava pomocného úvěru ve Vírtembersku a Badensku, kde založeny byly »pomocné spolky středostavovské«, poskytující menší zápůjčky jak samostatně výdělečně činným osobám, živnostníkům, kupcům, menším průmyslníkům, tak i soukromým úředníkům. Namnoze poskytuje se pomoc hrazením úrokového rozdílu a půjčka zprostředkuje se u válečných úvěrních bank anebo jiných úvěrních ústavů.

V Rakousku vydala první pamětní spis o této otázce zemská živnostenská rada moravská. Obchodní a živnostenská komora pražská na podkladě porad s bezprostředně zúčastněnými činiteli z král. Českého vydala již na jaře 1916 souborné návrhy, jež řeší soustavně otázku pomocného úvěru. Dne 16. června 1916 konala se k pozvání dolnorakouského zemského výboru a zemské živnostenské rady moravské společná schůze zemských výborů, obchodních a živnostenských komor, ústavů k zvelebování živností a svazů úvěrních družstev živnostenských, jež usnesla se na hlavních zásadách pomocné akce a vznesla k vládě výzvu, aby poskytla potřebné prostředky alespoň tou měrou, jakou je poskytnou činitelé samosprávní, zejm. jednotlivé země. V Čechách zaujala v otázce pomocného úvěru zdůvodněné stanovisko Jednota záložen (občanských) ve své výroční zprávě a Svaz českých úvěrních družstev živnostenských ve zvláštním projevu. České ústředí pro záležitosti zásobovací a hospodářské otázky poválečné v svém pracovním odboru živnostenském zřídilo komitét, jenž svým referentem Drem Felixem Illnerem vypracoval až do podrobností důkladný, úplný soustavný nástin pomocného úvěru živnostenského

poválečného. Stanoviska zastávaná v jednotlivých návrzích nejsou úplně shodná a liší se dílem i v zásadě. Nástin organizace pomocného živnostenského úvěru poválečného, jak vyšel dle návrhu Dra Nesého z Českého ústředí pro hospodářské otázky poválečné, do značné míry i návrh zpravodaje tohoto ústředí Dra Illnera a stanovisko Jednoty (občanských) záložen liší se v nejednom směru od hledisek, jaká zaujala zemská živnostenská rada moravská, dolnorakouský zemský výbor, Svaz českých úvěrních družstev živnostenských a v podstatě též sjezd všech bezprostředně zúčastněných činitelů dne 16. června 1916 ve Vídni konaný. Kdežto sjezd vídeňský, návrhy dolnorakouský i moravský budují organizaci pomocného úvěru na podkladě fondovém a na podkladě tuhého soustředění akce pomocné, chce české ústředí a Jednota založen organisovati živnostenský pomocný úvěr zdola především a hlavně na podkladě svépomoci. Pomoc státní a veřejná jest i tu vítána, není však nezbytnou podmínkou zdaru celého podniku. Ve zprávě obchodní a živnostenské komory pražské jest zaujato stanovisko střední. Pomocnému úvěru dlužno otevřítí veškeré prameny a přebytky úvěrové, jež jsou již po ruce, vedení však přísluší organizaci zemské. Aby úvěr byl skutečně pomocným, dlužno dožadovati se vhodného příspěví státního, zemského i veřejného vůbec a poskytování úvěru ponechati orgánům k tomu cíli ustanoveným. Zatím co podávány jsou různé návrhy organizační, přispíšili si někteří místní činitelé s vlastním věnováním a s vlastní organizací pomocného úvěru pro živnostníky, čímž ovšem zamýšlená akce, dříve než počala, doznala jakéhosi tříštění, a bylo by záhodno místní pokusy později sloučiti v rámec celkové akce, jestliže k ní dojde. Není však divu, že při zdržlivém stanovisku vlády a když po četných poradách doposud nebylo dosaženo pozitivního výsledku, chápou se někteří místní činitelé v dobré vůli, byť i s prostředky zpravidla nedostatečnými, pomocné činnosti úvěrní sami. Nejnověji byly zemskému úvěrnímu fondu živnostenskému věnováním zbytku »zemské dotace maloživnostenské« za rok 1916, pohříchu na normální účely zemské zvelebovací akce živnostenské ne dosti hojně použité, poskytnuty prostředky, aby mohl před zahájením celkové akce a před ukončením války v případech zvláštního zřetele hodných již nyní poskytovat pomocné úvěry.

Stěžejní zásadou vídeňských usnesení bylo, že v rámci určitých základních zásad má se organizace pomocného úvěru živ-

nostenského provést dle jednotlivých království a zemí samostatně. Od zásady té prý bylo později předsednictvem vídeňského sjezdu, jež spolu s užším výborem vypracovalo petici k vládě, do jisté míry svémocně upuštěno, čehož dlužno nanejvýš litovati. Povaha věci, jakož i vůle veliké většiny účastníků si vynutí, že organizace pomocného úvěru dít se bude tak, jak toho vyžaduje potřeba jednotlivých království a zemí. Pokusíme se na podkladě společných základních usnesení ve Vídni učiněných nastíniti velmi stručně pojem, povahu, účel, formu a organizaci pomocného živnostenského úvěru.

Posláním pomocné akce úvěrové jest opatřiti živnostníkům, jichž živnosti byly před válkou samostatně provozovány a důsledkem jakékoliv účasti ve vojenské službě v přítomné světové válce anebo při osobních válečných úkonech značně utrpěly anebo zašly, úvěr levný a za podmínek snadnějších, než se pravidelně poskytuje. Nárok na živnostenský pomocný úvěr má tudíž především účastník války. V druhé řadě pak, stačí-li prostředky, i jiní živnostníci, událostmi a poměry válečnými poškození, při čemž pro ty, kteří nalézají se v oblasti dějiště války, zamýšlí se zvláštní akce pomocná. Dle nedávného výroku ministra financí úvěrová pomoc státní se poskytne pouze těm, kdož se účastnili války a úkonů válečných, nikoliv těm, kteří nepřímě v hospodářských svých poměrech válkou byli poškozeni. Předpokladem úvěru tudíž jest, že podnik živnostenský byl provozován samostatně již před odchodem do služby válečné anebo posud se provozuje, že živnostník hodlá závod živnostenský samostatně dále provozovati, že živnost dočasně zanikla anebo poklesla důsledkem účasti ve válce, že živnostník o pomocný úvěr se ucházející chce a jest schopen ujeti se znovuvybudování upadlého anebo zvelebení svého závodu, že závod ten může poskytnouti svému majiteli přiměřené existence středostavovské a že dlužník má možnost a vůli starati se o řádné plnění svých úvěrních závazků. Vyloučen by byl úvěr, z něhož by měly býti vyrovnány závazky předválečné. Obtížím, jež vzniknou, bylo by možno čeliti autoritativním opatřením zákonodárné moci, kterýmž by živnostníkům válkou postiženým byla také po válce poskytnuta přiměřená ochrana proti příliš bezohledným nárokům starých jich věřitelů a možnost pozvolného umoření starých závazků zákonným příročím. Příročí to arciž nemůže býti všeobecné. Nanejmeně by však mělo dosažení živnostenského pomocného úvěru poválečného po-

skytnouti právní nárok domáhati se poshovění starých závazků výrokem příslušného soudce, tedy příročí soudcovského. Kdyby takovéhoho zákonodárného opatření tu nebylo, pak by snad bylo nutno požadovati průkazu o tom, že dlužníku byly starými věřiteli poskytnuty přiměřené lhůty k vyrovnaní starého jeho závazku v určité delší, nejméně celoroční době a že věřitelé při řádném dodržování lhůt se zavázali tyto svoje nároky dříve nevymáhati.

Pomocný úvěr poválečný má býti poskytován mimořádně výhodně, má býti tedy snadno dosažitelný, s nižším úrokem, s delší lhůtou platební a štedřejší. Jen těmito výhodami liší se od normálního úvěru živnostenského. Jinak však slouží téměř účelům, jako normální úvěr živnostenský sloužiti má, t. j. zvelebení živnosti buď jako úvěr zařizovací anebo jako úvěr provozovací, výjimečně v první době snad i jako úvěr spotřební. V době poválečné zvláště nastane potřeba zásobiti se znovu nutnými surovinami, doplniti scházející živnostenské stroje a nástroje a jinaké provozovací pomůcky, u obchodníků zásoby zboží prodejných, opravit dílnu, starati se o úhradu mezd atd. Aby se organisovaným středním výrobcům dostalo spíše účasti v celkovém podnikání, jež bude směřovati k opatření zvláště cizozemských surovin, zřizují se již v jednotlivých zemích svazy výrobních, nákupních, prodejních a dodávkových družstev živnostenských na podkladě zákona společenstevního z 9. dubna 1873, v Dolních Rakousích na podkladě zákona o společnostech s ručením obmezeným ze dne 6. března 1906, t. j. svazy, jichž účelem jest hospodářské úkoly provozovacích družstev živnostenských právě zmíněných s větší intensitou vykonávati a pokud lze družstva komercialisovati; mohou býti užitečným článkem v organisaci pomocného úvěru živnostenského, pokud by šlo o to, opatřiti jednotlivým živnostníkům suroviny a ostatní potřeby. Stejně účelně může tu býti použito součinnosti družstev pro nákup strojů, zřízených v obvodech jednotlivých obchodních a živnostenských komor v některých zemích, jestliže by šlo o to, aby si živnostník z pomocného úvěru opatřil nejnutnější stroje a dílenská zařízení.

Také forma živnostenského pomocného úvěru nemusí se odlišovati od forem normálních. Zpravidla bude tudíž používáno formy směnečné a to nejen směnky zaručené, nýbrž i směnky nezaručené. Leč vyskytnou se též případy, kdy bude účelnou forma úvěru zajištěného hypotekární kaucí, po případě i forma úvěru hypotekárního a snad v některých případech i forma dluhopisu nebo

pouhého úvěru kontokorentního. Splátky budou dlouhodobé. Po většině se v podaných návrzích mluví o tom, že spláceti se počne teprve po uplynulém prvním roce a že splátky budou 10leté. Leč i to nemá zajisté býti pravidlem nezměnitelným. Dle vídeňského usnesení výše zápůjčky v jednotlivém případě poskytnuté nemá převyšovati 4.000 K a zúročení nemá převyšovati 4%. Proti pevnému ustanovení úrokové míry byly však též vzneseny námitky a bylo řečeno, že úrok má býti co nejnižší, nikdy však nemá přesahovati sazby cedulové banky. První splátka má se díti teprve v druhém roce. Pomoc státu, země, obchodních a živnostenských komor, obcí, atd. vyžaduje se jednak ve formě subvencí, hlavně však ve formě nezúročitelného anebo níže zúročitelného úvěru, po případě také v podobě převzetí záruky za schodky až do určité míry. Aby zabráněno bylo ztrátám, navrhuje se též zřízení rezervního fondu, k němuž by zpravidla každý dlužník malou přírážkou k úrokové míře přispíval. Každá půjčka má býti zúročitelná a bezpodmínečně splatitelná. Subvence nebo dary zásadně jsou naprosto vyloučeny.

(Dokončení.)

Populační problémy.

Dr. Josef Gruber.

I.

Jako ve většině vědních oborů — v lékařství, fysice, jazykozpytu atd. — bylo umění dříve nežli věda, t. j. řešeny dříve praktické problémy, nežli dospělo se k jich theoretickému posuzování, jako i ve vědě národohospodářské theorie vznikla teprve po hospodářské politice a z této politiky, tak i v populační otázce vyvinulo se theoretické posuzování spojitostí mezi hospodářstvím a obyvatelstvem teprv, když před tím již po mnohá století provozována druhdy velmi pronikavá politika populační.¹⁾ Směr této

¹⁾ Viz naše články »Válka a populační problém« v O. N. 1916, str. 25, 79, 112, 173, 230 a násl. Z literatury kromě spisů tam použitých zejm.: Pavel Mombert, *Wirtschaft und Bevölkerung* v *Grundriss der Sozialökonomik* odd. II., Tubinky 1914, str. 32—97 a *Die Bevölkerungspolitik nach dem Kriege*, Tubinky 1916, *Studien zur Bevölkerungsbewegung in Deutschland*, Karlsruhe 1908, Leroy-Beaulieu, *La Question de la population*, Paris 1913, Oskar Wingen, *Die Bevölkerungstheorien der letzten Jahre, ein Beitrag zum Problem des Geburtenrückganges*, Stuttgart a Berlin 1915 a kritiky Wolfovy k tomu *Der Streit über die Ursachen des Geburtenrückganges* ve *Weltwirtsch. Archiv*, říjen 1916, str. 382—393 a *Die Erklärung des Geburtenrückganges durch die Wohlfandstheorie* v *Zeitschrift für Sozialwissenschaft*, listopad 1916, str. 687—697, Knut Wicksell, *Vorlesungen über Nationalökonomie, theoretischer Teil*, I. svazek, přel. M. Langfeldtová, Jena 1913, Alfred Marshall, *Handbuch der Volkswirtschaftslehre*, I. sv. přel. Hugo Ephraim a Artur Salz, Stuttgart a Berlin 1905,

Celkem se na ona tři stadia výroby rozděluje výtěžek zlata podle úředních výkazů za r. 1913 takto: Amalgamací vytěženo z rudy 377·9720 kg surového zlata v ceně 827.697 K, jež obsahovalo 250·1672 zlata ryzího v ceně 818.227 K (1 kg po 3270·72 K); procesem kyanidovým obdrželo se zbytků surového zlata 15·4493 kg v ceně 27.425 K, v němž bylo obsaženo ryzího zlata 9·8073 kg za 26.282 K; do Freiberga se poslalo k hutnímu zpracování 5·422 metrických centů rudy koncentrované (měli, »šlichu«), z níž se vytěžilo 99·235 kg zlata surového o ryzím obsahu 66·0822 za 159.880 K. Úhrnem tedy na Roudném vytěženo ryzího zlata za 1,004.389 K, jež se rozdělují procentuálně na trojí výrobní postup takto:

na amalgamací připadá	81·46
na kyanidový pochod připadá . .	2·62
na zpracování kyzů »	15·92
	100·00%.

V podniku roudenském bylo zaměstnáno za Stantiena a Beckera r. 1897 přes 70 dělníků, r. 1900 112, za nových majitelů stoupl počet ten na více nežli 300 (r. 1913 vykazuje se 324 mužů, 7 žen, 6 nedospělých dělníků a 8 dozorců); za války klesl asi na 200.

(Pokračování.)

Poválečný pomocný úvěr živnostenský.

JUDr. Václav Schuster.

II.

(Dokončení.)

Nejobtížnější jest otázka organizace pomocného úvěru živnostenského. Návrhy se tu shodují v tom, že v Rakousku má býti organizace zbudována v jednotlivých královstvích a zemích, podobně jako jest v Prusku v jednotlivých provinciích, ač nechyběly ojedinělé hlasy volající po organizaci celoríšské. O způsobu provedení organizace jsou však názory značně odchylny a ne vždycky dostatečně jasny a propracovány. Převahu mají návrhy, budující organizace na podkladě fondového. Z příspěvků, zápůjček a záruk státu, zemí a jiných veřejných činitelů mají býti zřízeny v jednotlivých královstvích a zemích fondy, z nichž by pomocný úvěr byl poskytován. Poskytování úvěru má býti soustředěno ve fondech, spravovaných zemskými výbory anebo zvláštními zemskými komisemi, jimž by připadly také úkoly organizační a regulační. Komisím místním (okresním) připadlo by pouze še-

tření, podávání návrhů a po případě zjednání částečné záruky. Výkonným orgánem zemských komisí by byly instituce úvěrní, již osvědčené, jež by obstarávaly úvěrně technickou agendu. Na Moravě jest to svaz živnostenských družstev úvěrních, v Čechách Zemský jubilejní úvěrní fond živnostenský spolu s oběma svazy úvěrních družstev, v Dolních Rakousích zvláštní společnost s r. o., k tomu cíli utvořená. Dle projektu d o l n o r a k o u s k é h o mají všechna města a městysy pravoplatně usnésti se na tom, až do jaké výše převezmou za povolené zápůjčky garancii. Pětičlenné komise úvěrní, sestávající ze starosty, z dvou členů jmenovaných zemským výborem a dvou členů volených obecním zastupitelstvem, podávají návrhy s výslovným podotknutím, že pro povolený úvěr platí garancie obcí daná. O žádostech rozhoduje zemský výbor dolnorakouský, jenž ku provedení výplaty použije zmíněné již společnosti s r. o. Zápůjčky mají se spláceti ve dvaceti půlletních lhůtách a to tak, že v prvním roce by byly placeny pouze úroky a teprve později splátky. Žádosti nesmějí se podávati později nežli do roka po definitivním uzavření míru, pokud se týče do roka po propuštění z vojenského svazku, stalo-li se dříve, než byl uzavřen mír. Projekt m o r a v s k ý spočívá rovněž na soustavě fondové. Fond pro markrabství Moravské spravován by byl českým a německým odborem zemské živnostenské rady za účasti správy státní, samosprávy zemské, obchodních a živnostenských komor a jiných činitelů, kteříž přispěli; pro povolování úvěru stanoven by byl národnostní klíč (usnadněný na Moravě katastry národnostními). Návrh o b c h o d n í a ž i v n o s t e n s k é k o m o r y p r a ž s k é, jenž doznal (až na výhradu otázky národnostní) v celku souhlasu činitelů v zemi na řešení otázky pomocného úvěru bezprostředně zúčastněných, zejména obchodních komor, svazů úvěrních družstev živnostenských, ústavů ku zvelebování živností, zemského úvěrního fondu, zná jednak zemské komise, jednak okresní komise. Zemským komisím, jež složené jsou ze všech zúčastněných činitelů a jež volí užší výkonné výbory, přiznává návrh úkol organizační, dozírací a regulační, jakož i povšechně doplňovací zvláště tam, kde nejsou neb nestačí organizace okresní. Zemská komise vydá jednací (obchodní) řád pro sebe a vzorné řády pro komise okresní, obsahující pravidla pro poskytování úvěrů. Povolování úvěrů zemskou komisí dělo by se jen supletorně; pomoc při ztrátách provozovacích i při ztrátách kapitálových by byla, ač-li a pokud by stačily prostředky,

povšechnou, leč rovněž jen podpůrnou, doplňující. Ztráty provozovací by klíčily z úvěru mimořádně levně zúrokovaného, z režie a pod., ztráty kapitálové z nedobytnosti některých poskytnutých úvěrů, tedy ze schodků. Úvěrně technickými orgány zemské komise jsou zemský jubilejní úvěrní fond živnostenský a oba svazy úvěrních družstev živnostenských. Zemským komisím by připadaly příspěvky (zápůjčky, záruky) státu, země, obchodních komor, hlavních měst a j. v. Okresní (místní) komise otevírají prameny úvěru, jež by při pouhé soustavě fondové zůstaly celkem uzavřeny. V okresních komisích, utvořených z pravidla pro soudní okresy, jsou zastoupeni činitelé místní, na úvěrní pomocné akci zúčastnění, města, okres, úvěrní ústavy, společenstevní svazy a j., jakož i delegát komise zemské. Pokud místní komise opatřují si vlastní prostředky, vládnou jimi samostatně a zemským komisím pouze oznamují povolené úvěry, pokud reflektují na pomoc a prostřednictví (přímý úvěr, reeskont) zemské komise a jejích orgánů, spadá rozhodnutí v působnost komise zemské. Vlastní působnost okresních komisí jest tu zamýšlena — v podstatě — asi tak, jako působnost „místních komisí“ v návrhu českého ústředí, níže uvedeném.

Zdola a na své pomoci buduje svůj návrh referent Českého ústředí pro hospodářské otázky poválečné Dr. Illner. V souhlase s intencí návrhu obchodní komory pražské, jenž však přihlíží úsilněji k soustředění akce v zemské komisi a k pomoci i k součinnosti veřejnoprávních činitelů, chce přibrati veškeré k účelu pomocného úvěru po ruce jsoucí volné kapitály národní. Jakožto zhola nevhodná, neúčelná a také nepostažitelná zavržena jest forma samostatných a předem oddělených a ohraničených, výlučně živnostenských úvěrních fondů pomocných, které by měly opatřeny býti z veřejných prostředků a po případě z části snad také soukromou dobročinností. Podaří-li se s n a d, získati takové fondy, nebude to arcíř na škodu a nebude ani příčina je vůbec odmítati; avšak takové fondy budou sice vítanou úhradou pro ztráty, které z obchodů v živnostenském pomocném úvěru poválečném pravděpodobně budou vzcházeti, ale tyto fondy nebudou vhodné a ani z daleka nepostačí k tomu, aby byly výhradním provozovacím kapitálem pro poskytování úvěrní pomoci živnostníkům válkou postiženým.

Potřebných 40 snad 50 mil. korun mají poskytnouti domácí peněžní ústavy, především záložny a úvěrní družstva živnostenská,

pak spořitelny, zemský úvěrní fond živnostenský, snad poštovní spořitelna a nepřímo i banky. Zvláštní pomocné fondy nestačí ani k úhradě ztrát provozovacích a substančních (kapitálových), tím méně k celkové potřebě úvěrové. K úhradě ztrát by mohla sloužiti přiměřená přírážka k úrokům, také to, že by dlužníci přistupovali za členy záložen (úvěrních družstev) a brali tím na se předepsané ručení, jinde, v Dolních Rakousích, pomýšlí se také na formu životního pojištění dlužníkovy pro případ smrti jeho, leč jediné vhodnou a spolehlivou formou úhradní jest přiměřené rozvržení úhrady ztrát mezi veškeré, ve věci zúčastněné činitele. Břemeno úhrady ztrát ze živnostenského pomocného úvěru poválečného má býti, pokud nebude po ruce jiné úhrady, přiměřeně rozvrženo mezi přímo zúčastněné ústavy peněžní, jimiž budou občanské záložny, živnostenská družstva úvěrní a snad i spořitelny, dále mezi místní obce podle příslušnosti úvěrníkovy, příslušné samosprávné okresy, země i stát a konečně příslušná odborná společenstva živnostenská, a běží tudíž ještě o určení měřítko, podle něhož má býti proveden tento rozvrh úhrady. V té příčině sotva možno předem ustanoviti zásadu všeobecnou a pro veškeré případy vhodnou a jednotně bude asi možno určití toliko kvoty, připadající na stát a zemi, kdežto pro ustanovení kvot, které mají uhraditi přímo zúčastněné ústavy peněžní, pak místní obce a okres a konečně příslušné společenstvo živnostenské, bude asi radno ponechati dostatek volnosti, aby mohl býti brán zřetel k různostem případů a poměrů v jednotlivých obvodech místních. K ochraně před ztrátami mohou ovšem i jiní jednotliví činitelé se zavázati jako rukojmí, Místní peněžní ústavy mají z vlastních svých prostředků provozovacích dáti k dispozici kapitál, potřebný ku poskytování živnostenských pomocných úvěrů poválečných. Zemské komisi připadají pouze úkoly organizačního řízení, těžiisko je v místních (okresních) komisích a v místních peněžních ústavech. Složení těchto komisí podává se samo sebou z povahy věci a ze zájmu na zachování středostavovských existencí podnikatelských; budouť ji přirozeně vořiti zástupcové oněch činitelů, kteří budou v pomocné akci zúčastněni buďto svým závazkem k úhradě poměrné části ztrát ze živnostenského pomocného úvěru poválečného, anebo jinakým svým zájmem o věc, anebo konečně organickou svojí souvislostí se stavem živnostenským. Budou to tedy především zástupcové přímo zúčastněných místních ústavů peněžních, záložen občanských, živnostenských družstev úvěrních a spořitelny, budou to

dále zástupcové samosprávy i správy státní, tedy zástupcové místních obcí, okresů, země a státu, zúčastněných v naší akci nejen s hlediska zájmu veřejného, nýbrž také podílem v břemeni úhradním, a budou to konečně zástupcové společenstev živnostenských a po případě i jinakých seriosních, třebaš toliko dobrovolných živnostenských organizací stavovských. Vedle úkolu organizačních (řízení pomocné akce v místním obvodě), evidenčních, statistických a sprostředkovacích bude místním komisím úvěrním rozhodovati o žádostech za živnostenský úvěr pomocný, tedy vůbec o povolování jednotlivých úvěrů, rovněž i o určování bližších jeho podmínek, zejména úrokových sazeb, podmínek platebních, způsobu realizace úvěru a individuálních záruk, které má poskytnouti úvěrník sám, rozhodovati o výpovědi úvěru, o otázce nedobytnosti a p. v. Že povolování živnostenských pomocných úvěrů poválečných se vyjímá z kompetence přímo zúčastněných místních ústavů peněžních a svěřuje místním úvěrním komisím živnostenským, v nichž zúčastněné ústavy peněžní arcif rovněž budou zastoupeny, má svoji příčinu v navrhovaném řešení otázky úhrady ztrát, které vzejdou z těchto obchodů úvěrních; nelze ani jinak, nežli vyhraditi povolování úvěru těm, kdož mají na se vzíti risiko ztrát z úvěru vzniknoucích. Důsledně však nemá o povolování jednotlivých živnostenských pomocných úvěrů poválečných rozhodovati místní úvěrní komise živnostenská sama jakožto taková plenárním svým usnesením, nýbrž rozhodování to vyhrazeno jest jediné delegátům oněch činitelů, jež v daném případě má stihnouti břemeno úhrady ztráty, která z povoleného úvěru snad vzejde. Bližší podrobnosti jak o způsobu hlasování a o podmínkách platnosti usnesení komisního, tak i vůbec o složení a úřadování místních úvěrních komisí živnostenských nechť obsahuje organizační statut komise, který bude míti, protože běží o sdružení dobrovolné, povahu společenské smlouvy mezi zúčastněnými činiteli. Výkonnými orgány místních komisí budou místní peněžní ústavy (občanské záložny, úvěrní družstva živnostenská, spořitelny a j. v.). Velmi důležitá bude arcif úprava vzájemného právního poměru oněch ústavů peněžních, na jichž společný účet mají podle těchto návrhů provozovány býti obchody v živnostenském pomocném úvěru poválečném. Tento vzájemný poměr právní může býti jediné poměrem smluvním, a bude na příslušných orgánech, zejm. na zemských komisích, kterým má připadnouti řízení celé akce v obvodech korunních zemí, aby vypracovaly vhodnou smluvní osnovu

Nejzávažnější bude ve smlouvě, o kterou tuto běží a která by byla doplňkem organizačního statutu příslušné místní živnostenské komise úvěrní, ustanovení o tom, v jakém poměru má každý ze zúčastněných ústavů peněžních přispívati k zásobování společného podniku potřebnými prostředky provozovacími, potřebným kapitálem, a v jakém poměru mají mezi ně rozvrhovány býti ztráty, které ze společných obchodů vzejdou a jinak hrazeny (zaručeny) nebudou. Tento podíl ve společném podniku budiž nejvhodněji týž, jak co do povinnosti k opatřování potřebných prostředků provozovacích, tak i co do rozvrhování úhrady ztrát, a podle téhož poměru bylo by rozdíleti i případné zisky ze společného podniku, s nimiž arcí v našem případě podle povahy věci sotva možno počítati. Určení podílu každého ze zúčastněných ústavů peněžních bylo by ovšem věcí vzájemné dohody.

Kromě toho bylo by do smlouvy společenské pojeti také zásadní ustanovení o správě společného podniku. V té příčině bylo by, neměla-li by administrace trpěti přílišnou těžkopádností, především nezbytno, ale každým způsobem velmi žádoucí, aby některý ze zúčastněných ústavů peněžních pověřen byl vedením celé akce, aby mu tedy zejména svěřeny byly obstarávání společné agendy účetní i pokladní, dále potřebné evidence a sledování společných obchodů, vymáhání dlužných splátek úrokových a kapitálových a vůbec veškeré z úvěrního poměru plynoucí právní i obchodní styky s dlužníky.

Na místní úvěrní komisi živnostenskou svého obvodu bude tedy živnostníku, válkou postiženému, obrátiti se se žádostí za pomocný úvěr poválečný a budtež žádosti, u nepřislušné místní komise, podané a limine zamítány a vráceny. Zdůrazňuje se, že žádosti o živnostenský pomocný úvěr poválečný mají býti podávány místním úvěrním komisím živnostenským, které povolány jsou ku povolování úvěru tohoto druhu, a nikoliv snad zúčastněným ústavům peněžním nebo některému z nich a tyto nechť tedy žádosti u nich snad podané prostě a bez dalšího řízení odstoupí ku projednání a vyřízení místní úvěrní komisi živnostenské. Podáním žádosti o úvěr a povolením jeho bude však odbyt styk úvěrníkův s místní úvěrní komisí živnostenskou, protože další styky právní a obchodní, počínající výplatou povoleného úvěru, budou se vyvíjeti jedině mezi úvěrníkem a přímo zúčastněnými ústavu peněžními, pokud se týče oním z nich, který bude pověřen vedením společného podniku. Ani juristicky nebude věřitelem úvěr-

niků místní úvěrní komise živnostenská, v níž spatřovati lze spíše jenom úřední orgán akční a nikoliv osobnost právní. Kdo bude věřitelem s hlediska právního, to záležeti bude na právní úpravě příslušných poměrů v místním obvodu, zejména na úpravě právního poměru mezi přímo zúčastněnými ústavy peněžními. Věřitelem mohou býti buďto veškeré tyto ústavy společně a jakožto společnost, tedy zkrátka společný podnik přímo zúčastněných ústavů peněžních, anebo — a to bylo by dojista podstatně jednodušší a praktičtější — může věřitelem juristicky, v poměru ke dlužníkům na venek, býti jedině vedoucí ústav peněžní, takže účast ostatních ústavů byla by záležitostí toliko interní, mezi zúčastněnými ústavy peněžními toliko interně a s právními účinky jenom pro ně a proti nim navzájem smluvenou a upravenou, — zrovna tak, jako interní toliko záležitostí byly by závazky ostatních zúčastněných činitelů k poměrné úhradě ztrát. Návrhy zpravodaje českého ústředí pro hospodářské otázky poválečné přispěly značně k vyjasnění četných otázek organizačních a dlužno v dalších podrobnostech na ně odkázati.

K zlevnění pomocného úvěru mají sloužiti poplatkové úlevy a k doplnění organisace poradny, jež by zejména měly na zřeteli opětne zahájení výdělečné činnosti jednotlivcovy, po případě poradu při volbě povolání tam, kde samostatná existence více není možna.

Má-li pomocný úvěr živnostenský býti úvěrem skutečně »pomocným«, mimořádně zvýhodněným, i co do přístupnosti i co do nákladů (úrokové míry), jest nezbytně potřebí finanční pomoci veřejné. Do té chvíle není známo, jakým obnosem a v jakém způsobu (subvence, půjčka nezúročitelná či zúročitelná garancie) chce přispěti stát. Finanční ministerstvo se posud nevyslovalo, ač se zdá, že se nevzpírá přispěti na úvěr, jenž by byl poskytován živnostníkům z války se navrátilším; organizační stránka, dělená dříve mezi ministerstva obchodu a veřejných prací, soustředěna nyní v ministerstvu veřejných prací. Jednotlivé korunní země, zvl. Dolní Rakousy, království České, Morava, pamatovaly již v rozpočtech svých na zahájení úvěrní akce pomocné, podobně hlavní město Vídeň a některé obchodní a živnostenské komory. Jest tudíž již čas, aby státní správa věnovala potřebné finanční prostředky a zaujala stanovisko i k otázce organizační, neboť organisace této pomocné akce vyžádá si drahně času a práce. Živnostníci z války se vracející mají mravní nárok na usnadněnou úvěrovou pomoc,

aby se opět mohli provozování živnosti s úspěchem ujmouti, stát, země, obce, peněžní ústavy místní a ostatní veřejní činitelé mají zdůvodněný zájem, aby se podařilo samostatné střední podniky živnostenské, výrobní i obchodní, zachovati dalšímu zdárnému vývoji.

O novém poštovním a telefonním řádě.

Dr. Josef Farský.

Pojednání o rakouském poštovníctví v roce 1916 nelze zahájit jinak, nežli zmínkou jednak o novém poštovním a telefonním řádě, jednak o poštovních úmluvách, sjednaných se zeměmi uherskými, s vojenskou správou poštovní v Bosně-Hercegovině jakož i společně s poštovními správami říšsko-německou, bavorskou a virtemberskou; kromě společné úmluvy s posléze uvedenými správami o poštovním styku mezi Rakouskem a Německem sjednána ještě zvláštní úmluva s Bavorskem »o bezprostředním styku« mezi Rakouskem a Bavory.

Jako nový poštovní řád, tak všechny vyjmenované úmluvy poštovní vešly v platnost dnem 1. října 1916, když byly teprv takřka v poslední chvíli uveřejněny v říšském zákoníku a ve Věstníku pošt a telegrafů; působnost nového řádu telefonního stanovena na den 1. ledna 1917.

I. Všimneme-li si tedy nejprve nového řádu poštovního,¹⁾ spočívá tento — jak uvádí článek I. vyhlášovacího nařízení z 22. září 1916 — na §§ech 23. a 24. poštovního zákona z 5. listopadu 1837, čís. 246 sb. z. s. a čís. 47 sb. z. polit. z 1838. § 23. praví, že »zvláštní sazebníky určují poplatky, jež dlužno zapravovati za používání státního ústavu poštovního k dopravě věcí a osob«. § 24. zní: »Zvláštní nařízení (reglementy) určují jednak zařízení různých poštovních ústavů,²⁾ jednak to, dle čeho dlužno se řídit při jejich používání — i stanoví práva a po-

¹⁾ Obsažen v říš. zákoníku pod čís. 317 (Věst. pošt a tel. čís. 76.); dlužno litovati, že české vydání říš. zákoníka se o tolik vždy zpěžďuje. Pro bližší budiž odkázáno jednak na N. O. čís. 9. z 1916 str. 432 a násl.; jednak ovšem na »řád« sám a na »novoty v poštovní dopravě«, jež ve 2 dílech úředně vydalo odd. XII. praž. poštov. ředitelství: I. Všeobecný díl. II. Poštovní poplatky — celkem i se seznamem úřadů, jsoucích v blízké dopravě — s většími městy — asi 44 stránek seš. vydání); pražské ředitelství, což dnes možno prozraditi, mělo činnou účast při vydání nového řádu.

²⁾ Co dlužno zde rozuměti slovem »ústav«, vyplývá nejen z následujících slov téhož šu, ale i na př. z šu 1. Řádu pošty povozné z 1838, kde se mluví výslovně o »Fahrpost-Anstalt« a contr. Briefpost-Anstalt atd., tedy celé zařízení pro dopravu zásilek pošty povozné, listovní atd. — krátce pošta povozná, listovní atd., jak byla upravena řády, pro každý druh zásilek zvlášť vydanými; řád pošty povozné vydán 18./8. 1838 pod čís. 106. sv. 66. sb. z. polit. z 1838; řád pošty listovní 6./11. 1838 pod čís. 143. tamtéž; poštovní řád pro cestující (Extrapost-Ordnung) 28./12. 1838 čís. 162. téže sbírky.